

Aplinkos apsaugos vadybos sistemos diegimas VšĮ „Alytaus parkai“

Vida Motiekaitytė*¹, Sniegina Kubilevičienė²

¹Šiaulių valstybinės kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto Biomedicinos mokslų katedra
Čiurlionio g. 16 A, LT-76241 Šiauliai

²Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Aplinkos politikos katedra
Ateities g.20, LT-08303 Vilnius

Tel. (8-41) 524166, el. paštas: vmotiek@gmail.com, sniegina.kubileviciene@gmail.com

(Gauta 2014 m. sausio mėn.; atiduota spaudai 2014 m. balandžio mėn.; prieiga internete nuo 2014 m. gegužės 02 d.)

Anotacija

Straipsnyje atskleidžiami Aplinkos apsaugos vadybos sistemos (AVS) diegimo ypatumai VšĮ „Alytaus parkai“. Analizuojami viešosios įstaigos veiklos aplinkos apsaugos aspektai ir akcentuojami pagrindiniai veiksniai, turintys neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Konstatuojama, kad dauguma darbuotojų suvokia įmonės veiklos neigiamas pasekmes aplinkai ir žmonių sveikatai ir pritaria, kad AVS būtų diegiama.

Reikšminiai žodžiai: miesto parkai, aplinkos apsaugos politika, aplinkos apsaugos vadybos sistema.

Abstract

The paper aims at revealing the peculiarities of implementing Environmental Management System (EMS) at Public Enterprise *Alytaus parkai*. Environmental aspects resulting out of activity carried out by the enterprise are analysed. The basic factors exerting negative impact on environment and human health are highlighted too. It is stated, that the majority of employees were aware of the damage caused to environment and human health by the enterprise's activities. The greatest part of them would prefer to have the EMS implemented;

Key words: urban parks, environmental policy, environmental management systemf

Įvadas

Aplinkos apsaugos valdymo tikslas – aplinkos kokybės išsaugojimas ir gerinimas. Šiam tikslui pasiekti yra taikomos įvairios teisinės, ekonominės, administracinės ir vadybinės priemonės (Baltrėnas ir kt., 2008; Lazdinis, 2008; Motiekaitytė, 2010; Venckus, 2007). AVS – tai sukurta, įgyvendinta ir veikianti sistema, skirta reikšmingų aplinkos apsaugos aspektų valdymui, siekiant užtikrinti atitiktį įstatymų ir reglamentų reikalavimams (Belmanė ir kt., 2002; Toth et al., 2005). AVS pagrindinis tikslas – skatinti aplinkos apsaugą ir taršos prevenciją atsižvelgiant į socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius poreikius (Motiekaitytė, Jakimenko, 2010). Visuotinis susirūpinimas aplinkosaugos problemomis kuo daugiau įmonių įpareigoja mažinti poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Šiam tikslui jos diegia aplinkos vadybos sistemas, kurios gali būti kuriamos integruotai su kokybės ar kitomis būtinomis įmonėms vadybos sistemomis. Aplinkos ir kokybės vadybos sistemas sėkmingai diegia tiek privačios, tiek ir biudžetinės įstaigos: pavyzdžiui, universitetai (Juškys, Ruževičius, 2010; *Kokybės vadybos...*, 2012) ir savivaldybės įmonės. Viena iš pirmųjų Europoje miestų apželdinimo sektoriuje AVS įsivedė Liono miesto (Prancūzija) savivaldybės įmonė 2006 metais.

VšĮ „Alytaus parkai“ dar neturi įdiegtos ir sertifikuotos AVS, nors pagrindinė šios įstaigos veikla yra tiesiogiai susijusi su aplinka ir jos gerinimu. Įstaiga yra atsakinga už Alytaus miesto savivaldybės strateginio plano Savivaldybės infrastruktūros objektų priežiūros programos Alytaus miesto parkų, miškų, rekreacinių teritorijų, gėlynų priežiūros uždavinio įgyvendinimą. Taigi, įmonės veikla atitinka pagrindinį AVS tikslą – skatinti aplinkos apsaugą ir taršos prevenciją, atsižvelgiant į socialinius ir ekonominius poreikius.

Tyrimo tikslas – atlikti VšĮ „Alytaus parkai“ veiklos vertinimą pagal aplinkos apsaugos aspektus, suformuoti šios įstaigos aplinkos apsaugos politikos gaires ir ištirti VšĮ „Alytaus parkai“ darbuotojų požiūrį į aplinkos apsaugos vadybos sistemos diegimą įstaigoje.

Tyrimo objektas – aplinkos apsaugos vadybos sistemos diegimo galimybės VšĮ „Alytaus parkai“.

Tyrimų metodika

Tyrimas buvo atliktas 2012 m. sausio–vasario mėn. Tyrimui atlikti taikyti šie metodai: 1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodas. Metodas taikytas nagrinėjant susijusius teisės aktus, mokslinius straipsnius, kitas publikacijas bei įmonės vidaus dokumentus (įstatai, vidaus darbo tvarkos taisyklės, įsakymai, veiklos ataskaitos, finansines ataskaitas, įstaigos veiklos, strateginiai planai, kt.); 2. Aprašomasis metodas taikytas analizuojant VŠĮ „Alytaus parkai“ veiklą per 2011 metus, aplinkos apsaugos aspektus bei įvertinant AVS įgyvendinimo galimybes; 3. Empirinio tyrimo metodas taikytas atliekant anketinę apklausą raštu siekiant iširti VŠĮ „Alytaus parkai“ darbuotojų požiūrį į aplinkos apsaugos vadybos sistemos diegimą įstaigoje. Apklausoje dalyvavo VŠĮ „Alytaus parkai“ administracijos darbuotojai ir parkų priežiūros darbininkai (21 respondentas). Prieš išsiaiškinant respondentų motyvą diegti arba nediegti įstaigoje AVS, buvo sužinota jų nuomonė, ar jų įstaigos veikla daro poveikį aplinkai ir sveikatai (patikslinant, kurios veiklos sritys yra reikšmingiausios). Paprašyta įvertinti 3 svarbiausias sritis (pateiktos 8 sritys) balais nuo 1 iki 3, kur 1 – darbuotojų nuomone, mažiausias poveikis aplinkai ir žmonių sveikatai, o 3 – didžiausias.

Tyrimo hipotezė: Ar siūloma diegti aplinkos apsaugos vadybos sistema VŠĮ „Alytaus parkai“ padės sumažinti jos veiklos daromą neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai?

Tyrimo rezultatai

Viešosios įstaigos „Alytaus parkai“ charakteristika. Viešoji įstaiga „Alytaus parkai“ įregistruota Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registre 2005 m. kovo 24 d., registravimo pažymėjimu Nr. 043330. Steigėja ir vienintelė dalininkė – Alytaus miesto savivaldybės taryba. Įstaiga yra pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus, vykdant įstatuose numatytą visuomenei naudingą veiklą.

Įstaigos veiklos tikslai: Alytaus miesto parkų plėtra, jų priežiūra bei populiarinimas; Alytaus miesto parkų, miškų, želdynų bei juose esančių želdinių, infrastruktūros objektų saugojimas, naudojimas, priežiūra, restauravimas; parkų projektų rengimas bei įgyvendinimas; miesto gėlynų įrengimas ir priežiūra; vertingų gamtos, kraštovaizdžio, kultūros paveldo požiūriais kompleksų išsaugojimas. Įstaigos privalomas veiklos užduotis nustato Alytaus miesto savivaldybės taryba.

Įstaigos veikla – sporto renginių, pramogų ir poilsio organizavimas; miškininkystė ir medienos ruošą; atrakcionų ir teminių parkų tvarkymas; pastatų aptarnavimas ir kraštovaizdžio tvarkymas; istorinių vietų ir pastatų bei panašių turistų lankomų vietų eksploatavimas; gėlių auginimas; kitų daugiamečių augalų auginimas; viešosios tvarkos užtikrinimas.

Įstaigos prižiūrimo ir pagal panaudą perduoto valdyti ir prižiūrėti turto vertė – 5304900 Lt. Naudojamų patalpų plotas – 99,49 m². Tyrimo laikotarpiu vidutinis darbuotojų skaičius (etatai) per ataskaitinius metus buvo 41,58.

Įstaigos valdymo struktūra. Įstaigos aukščiausiasis organas yra visuotinis dalininkų susirinkimas. Kadangi įstaigos steigėja yra viena – Alytaus miesto savivaldybės taryba, tai jos raštiški sprendimai prilygsta įstaigos visuotinio susirinkimo nutarimams. Alytaus miesto savivaldybės administracijos direktorius atlieka tam tikras personalo valdymo funkcijas. Įstaigos operatyvinę veiklą organizuoja ir vykdo įstaigos administracija. Ji dirba vadovaudamasi įstatymais, įstaigos įstatais, savo darbo reglamentu, pareigybių aprašymais, visuotinio susirinkimo priimtais nutarimais ir administracijos vadovo sprendimais.

VŠĮ „Alytaus parkai“ veikla. Parkų ir rekreacinių teritorijų priežiūra. VŠĮ „Alytaus parkai“ prižiūri 281 ha parkų ir miesto miškų: Miesto sodą, Kurorto, Jaunimo, Lukiškių, Gulbynės, Putinų parkus, Žuvėdrų kalvą, Studentų skverą, Alytaus ir Radžiūnų piliakalnių teritorijas, juose esančius statinius ir inventorių, Nemuno vandens turizmo kelio Alytaus miesto stacionarią prieplauką, penkis miškų sklypus prie Nemuno upės. Ypatingas dėmesys yra skiriamas Miesto

sodui, Alytaus ir Radžiūnų piliakalnių teritorijoms, kadangi tai kultūros paveldo objektai, svarbūs ne tik miesto gyventojams, bet ir miesto svečiams. Kurorto parke ties Dainų slėniu atliekami kraštotvarkiniai kirtimai – atvertas vaizdas į kitoje Nemuno upės pusėje esantį Alytaus piliakalnį, sutvarkytos Nemuno pakrantės greta dviračių tako. Kurorto ir Jaunimo parkai tvarkomi kasdien, nes jie lengviausiai miestiečių pasiekiami, todėl gausiai lankomi, svarbūs miesto gyventojams. Įstaigos darbininkai kartu su viešuosius darbus dirbančiais miesto bedarbiais vykdė Alytaus miesto želdynų sanitarinę priežiūrą: valė ir prižiūrėjo parkus, miškus, piliakalnius, skverų teritorijas, fontanus, prieplauką, šienavo žalius plotus, dalyvavo atliekant sanitarinio ir kraštovaizdžio miško kirtimo darbus, sodino ir prižiūrėjo gėlynus, želdinius, atliko smulkius statinių remonto darbus.

Gėlynų priežiūra. VŠĮ „Alytaus parkai“ Alytaus mieste 2011 m. prižiūrėjo 6283 m² gėlynų, iš jų 1645 m² vienmečių gėlių ir 4638 m² daugiamečių gėlių ir 12 209 m² gazonų apie gėlynus. 2011 m. Alytaus mieste buvo 66 gėlynai ir 49 vazos. Ypatingas dėmesys yra skiriamas 1426 m² užimančių rožynų priežiūrai: rožių sodinimui, genėjimui, tręšimui, ligų profilaktikai, laistymui, purenimui, paruošimui žiemai. 2011 m. Alytuje augo ir žydėjo 3110 rožių krūmų.

Dailidės ežerėlio paplūdimio priežiūra. 1997 m. išvalius greta miesto centro Kurorto parke esantį Dailidės ežerėlį, čia buvo įrengtas paplūdimys su mediniais lieptais, valčių prieplauka, gelbėjimo ir nuomos punktu, fontanais ir kt. Įstaiga 2011-06-01–08-31 laikotarpiu tvarkė ir prižiūrėjo 8 ha paplūdimio teritorijos, vykdė statinių apsaugą, remontą, stebėjo maudyklos vandens mikrobiologinę taršą, nuomojo vandens poilsio inventorių.

Vaizdo kamerų stebėjimas. Viešosios tvarkos užtikrinimui Alytaus mieste įrengtos 43 vaizdo stebėjimo kameros. Jos sumontuotos įvairiose miesto vietose: parkuose, aikštėse, gatvių sankryžose. Vaizdo kamerų stebėjimą viešojoje įstaigoje „Alytaus parkai“ vykdė nuo 2009-03-02. 2011 m. šiam darbui atlikti iš Alytaus darbo biržos buvo įdarbinta 20 miesto bedarbių. Sausio ir gruodžio mėnesiais vaizdo kamerų stebėjimo darbą atliko įstaigos darbuotojai.

Projektinė veikla. VŠĮ „Alytaus parkai“ dalyvauja Alytaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įgyvendinime ir kitoje aplinkosauginėje veikloje. 2011 metais įgyvendinti 4 projektai: 1. Projektas „Aš myliu gamtą“. Mokslo metų pabaigoje VŠĮ „Alytaus parkai“ kvietė Alytaus miesto bendrojo lavinimo mokyklų mokinius ir mokytojus į arboretumą, pažintinius, gamtos paveldo takus įgyti žinių ir surasti atsakymus į rūpimus klausimus, nusiteikti aplinkosauginei veiklai, patirti naujų išpūdžių ir nuotykių; 2. Projektas „Alytaus miesto Dailidės ežerėlio maudyklos vandens kokybės stebėsena“. Projekto metu atlikti 8 mikrobiologiniai ir fiziniai maudyklos vandens kokybės tyrimai. Visi tyrimai atitiko higienos normos HN92:2007 „Paplūdimiai ir jų maudyklų vandens kokybė“ reikalavimus; 3. Projektas „Pasaulinė aplinkos apsaugos diena – 2011“. Projekto metu buvo siekiama didinti atsakomybę už mus supančią aplinką, priimtus veiksmus ir sprendimus; 4. Gamtotvarkos darbai Gulbynės ornitologiniame draustinyje. Gulbynės tvenkinys – svarbiausia vandens paukščių apsistojimo, perėjimo ir maitinimosi vieta Alytaus mieste. Vadovaudamasi Žuvinto biosferos rezervato direkcijos parengtu gamtotvarkos planu, VŠĮ „Alytaus parkai“ kasmet įgyvendina Gulbynės ornitologinio draustinio gamtotvarkos priemones, kurios skirtos perinčių, retų ir saugomų vandens paukščių rūšių sąlygų pagerinimui bei pažintinės veiklos sąlygų sudarymui draustinyje.

VŠĮ „Alytaus parkai“ AVS aplinkos apsaugos aspektai. Siekiant AVS efektyvumo, būtina identifikuoti aplinkos apsaugos aspektus ir įvertinti jų poveikį aplinkai. Aplinkos apsaugos aspektas: organizacijos veiklos, produktų ar paslaugų elementas, galintis paveikti aplinką (Staniškis, Arbačiauskas, 2003). Identifikuojami aplinkos apsaugos aspektai ir jų poveikis aplinkai yra susiję su žaliavų bei gamtinių išteklių naudojimu; emisijomis į orą; atliekų tvarkymu; nuotekomis, dirvožemio užterštumu; trikdžiais (triukšmas, kvapas, vibracija, dulkės). Įmonė turi nustatyti ir atrinkti reikšmingus jai aplinkos apsaugos aspektus, darančius poveikį aplinkai. Tai yra reikšmingi duomenys formuojant ir įgyvendinant įmonės aplinkosaugos tikslus ir uždavinius.

Atmosferos tarša. Mobilūs taršos šaltiniai. Naudojamas autotransportas ir įvairūs mechanizmai. Įstaigoje buvo 3 lengvieji automobiliai: Mitsubishi Galant (benzinas), Mitsubishi

Galant universal (benzinas), Dacia Logan MCV Ambiance 1.6 MPI (benzinas). Automobiliai naudojami darbams ir darbų kontrolei Alytaus miesto parkuose ir gėlynuose. Parkų ir gėlynų priežiūrai vykdyti sudaryta transporto nuomos sutartis su UAB „Naujoji arkada“ (1 lentelė).

1 lentelė. VšĮ „Alytaus parkai“ nuomojamos transporto priemonės
Table 1. Rent out vehicle of Public Enterprise Alytaus parkai

Transporto priemonių ir mechanizmų pavadinimas, paslaugų apibūdinimas	Reikalingų transporto priemonių kiekis, vnt.
Traktorius (raštamams traukti), ne mažiau kaip 25 AJ	1
Traktorius su šlavimo mechanizmu (takams šluoti, sniegui valyti)	1
Savivartis sunkvežimis, keliamoji galia 4–10 t	Ne mažiau kaip 3
5–6 vietų kroviniinis mikroautobusas arba nedidelis sunkvežimis	1
Laistymo mašina (gėlynams ir gėlių vazoms laistyti), ne mažiau kaip 3 m ³	1
Sunkvežimis malkoms vežti iki 10 km atstumu	1
Sunkvežimis malkoms vežti daugiau kaip 10 km atstumu	1

Įstaigoje naudojama nemažai įvairių mechanizmų. *Benzininiai mechanizmai:* STIHL 130; savaeigė benzininė vejapjovė KLIPPO Comet S; vejapjovė KLIPPO PRO 21S; motorinės krūmapjovės (2 vnt.) STIHL FS 450; motorinis pjūklas (2 vnt.) Stihl MS200T; motorinė aukštapijovė Stihl HT 131; motorinis nupūtėjas Stihl BR 550; gyvatvorių karpymo žirkklės KOMATSU 602D; kultivatorius „VIKING VH 02D“. *Dyzeliniai mechanizmai:* profesionali savaeigė žoliapjovė su priekyje sumontuotu žoliapjovės mechanizmu Kubota.

Šioms transporto priemonėms ir mechanizmams eksploatuoti per metus sunaudojama 14,713 tonų (A-95) benzino ir apie 1500 litrų dyzelinio kuro. Aplinkosauginiu požiūriu labai svarbu periodiškai kontroliuoti ir įvertinti jų techninę būklę ir uždrausti techniškai netvarkingų priemonių naudojimą. VšĮ „Alytaus parkai“ transporto ir naudojamų mechanizmų techninė būklė prižiūrima nuolat: mechanizmai – kiekvieną dieną prieš išvykstant į darbą; automobiliai – kas 10–15 tūkst. km ridos ir pagal techninių apžiūrų periodiškumą. Su paslaugos tiekėju UAB „Naujoji arkada“ sudarant transporto nuomos sutartį, taip pat numatytas punktas, kad transportas būtų pateiktas tik techniškai tvarkingas ir atitinkantis visus keliamus autotransporto eksploatavimo reikalavimus.

Stacionarūs taršos šaltiniai. Tiriant VšĮ „Alytaus parkai“ veiklą, nenustatyta stacionarių taršos šaltinių, kadangi įstaiga neatlieka jokios pramoninės ir gamybinės veiklos.

Vandens naudojimas ir nuotekos. VšĮ „Alytaus parkai“ vandenį naudoja ūkio ir buities reikmėms. Per metus sunaudoja apie 24 m³. Apskaitą ir priežiūrą atlieka UAB „Alytaus butų ūkis“. Taip pat vanduo naudojamas miestų fontanams. Įstaiga prižiūri du miesto fontanus – Studentų skverelyje ir Miesto sode. Vidutiniškai per metus sunaudojama 338 m³ vandens vienam fontanui. Vanduo naudojamas gėlynams ir pasodintiems medžiams laistyti. Per metus sunaudojama apie 75 m³ vandens. Kaip buvo minėta, VšĮ „Alytaus parkai“ atlieka Dailidės ežerėlio paplūdimio priežiūrą. Remiantis Geologijos ir geografijos instituto parengta darbų ataskaita dėl „Dailidės mažojo ežero filtracinių nuostolių bei jo papildymo geriamu vandeniu racionalaus režimo nustatymo“, rekomenduojama, jog optimalu ežerėlį kasmet papildyti 40 000 m³ vandens. Iki 2009 m. ežerėlis buvo kasmet pildomas. Vėliau dėl sunkios finansinės būklės visoje šalyje ežerėlis vandeniui nebuvo pildomas.

Kadangi įstaiga neatlieka jokios gamybinės veiklos, tai ir užterštų pramoninių nuotekų jos veikloje nesusidaro. Buitinių nuotekų kiekiai minimalūs ir išleidžiami į miesto kanalizacijos tinklus, kuriuos prižiūri UAB „Dzūkijos vandenys“.

Dirvožemio tarša. VšĮ „Alytaus parkai“ 2011 m. prižiūrėjo 6283 m² Alytaus miesto gėlynų. Papildomai tais metais buvo įrengta 7320 m² naujų gėlynų. Buvo pasodinta 30 100 vnt. gėlių. Visiems šiems gėlynams ir juose augantiems augalams prižiūrėti buvo naudojamos trąšos, cheminės augalų apsaugos priemonės (2 lentelė).

2 lentelė. VŠĮ „Alytaus parkai“ naudojamos cheminės medžiagos ir trąšos
Table 2. Chemical materials and fertilizers using by Public Enterprise Alytaus parkai

Pavadinimas	Poreikis 2011 metams	Nupirktą 2011 metais	Poreikis 2012 metams
Cheminės medžiagos			
Insekticidai			
NeemAzal	1 l	–	–
Vertimec	300 ml	0,5 l	1 l
Actara	0,250 kg	0,250 kg	–
Fungicidai			
Šiltnamių balinimo mišinys (Bordo mišinys)	1,5 kg	900 g	1,5 kg
Brevikuras	1 l	–	–
Ridomil	–	–	5 kg
Trąšos			
Azotinės (Amonio salietra)	45 kg	45 kg	50 kg
10-10-20 (Pavasaris)	200 kg	200 kg	200 kg
Rožynams rudens tręšimui 5-15-20 (Ruduo)	100 kg	100 kg	100 kg
Rožių tręšimui per lapus 12-4-7	91 kg	–	91 kg
Dolomitmilčiai	120 kg	120 kg	120 kg
8-5-20 (Vasara)	–	200 kg	200 kg

Svarbu įvertinti, koks augalų nepanaudotų trąšų ir kitų cheminių medžiagų kiekis lieka dirvožemyje. Cheminės medžiagos su kritulių vandeniu patenka į gruntinius vandenis ir paviršinio vandens telkinius, taip didindamos jų užterštumą ir dirvožemio sluoksnio rūgštingumą, todėl yra labai svarbu, kad augalai būtų tręšiami tinkamai suderintomis organinėmis ir mineralinėmis trąšomis, kurios tik kompensuotų iš dirvos paimamų maisto medžiagų trūkumą.

Energijos naudojimas. Šilumos energija naudojama administracinėms patalpoms šildyti. Šiluminė energija teikiama centralizuotai iš miesto šiluminių tinklų (šilumos tiekėjas „Litekso“).

Elektra naudojama administracinių patalpų, miesto parkų, skverų, paplūdimio, dviračio takų apšvietimui. Elektros energijos tiekėjas – LESTO. Administraciniame pastate naudojamos liuminescencinės lempos. Eksploatuojamų parkų apšvietimų tinklų ilgis yra 8068 m, šviestuvų skaičius – 252 vnt. Apšvietimo tinklus eksploatuoja UAB „Ordo“. Parkuose įrengti fotoelementai apšvietimui išjungti. Toks apšvietimas ekonomišką, ilgaamžišką ir mažiau darantis žalos aplinkai.

Apytiksliai sunaudojami elektros energijos kiekiai per metus: 1. Iš viso suvartota aktyviosios elektros energijos – 41904kWh; 2. Iš viso suvartota reaktyviosios elektros energijos – 3899kVArh; 3. Iš viso generuota reaktyviosios elektros energijos – 483kVArh;

Žaliavų naudojimas. VŠĮ „Alytaus parkai“ daugiausia žaliavų sunaudoja gėlynams priežiūrai. Pagrindinė įmonės veiklos žaliava (medžiagos) yra gėlių sodinukai. Jų per 2011 metus išauginta ir pasodinta 4 856 vnt. (1200 vnt. našlaičių, 56 vnt. žioveinių, 1400 vnt. tulpių ir narcizų, 2200 vnt. daugiamečių gėlių). Papildomai nupirktą 25 244 vnt. vienmečių gėlių, rožių krūmelių, svogūnėlių iš tiekėjo – A. Žemaičio ūkio.

Gėlynų priežiūrai yra perkamos durpės ir juodžemis. Durpių per metus įsigyta 31 m³, juodžemio sunaudota 89 m³. Didžiąją dalį juodžemio VŠĮ „Alytaus parkai“ perka iš UAB „Alytaus regioninis atliekų centras“.

Parkuose ir rekreacinėse teritorijose pasodinta 541 vnt. medžių ir krūmų. Naujais želdiniais įstaigos darbuotojai siekė atkurti esamas augalų kolekcijas, taip pat papildė naujais augalais miesto parkus. Atkurdamą ir įveisdama naujus želdynus, įstaiga siekia sukurti, suformuoti ir išsaugoti Alytaus miesto kokybišką žaliųjų teritorijų sistemą.

Įgyvendindama parkų priežiūros plėtros programos tikslus ir siekdama nepriekaištingos tvarkos miesto parkuose ir rekreacinėse teritorijose, įstaiga atlieka smulkius parkų inventoriaus

remonto darbus. Šiam tikslui įgyvendinti įstaiga vidutiniškai per metus nuperka medienos – 150 m³, dažų – 63 l, vinių – apie 780 vnt. Šios žaliavos yra skirtos parkuose esančių suoliukų remontui ir dažymui, šiukšlių dėžių remontui ir dažymui, Dailidės ežerėlio paplūdimio statinių remontui ir dažymui. Sudėtingiems remonto atvejams VšĮ „Alytaus parkai“, atlikusi ikisutartines viešųjų pirkimo procedūras, sudaro sutartį su remonto paslaugas teikiančia bendrove. Paslaugas teikianti bendrovė remontuodama parkų objektus, yra atsakinga už aplinkos išsaugojimą ir ekologinę apsaugą.

Vykdydama viešuosius pirkimus, VšĮ „Alytaus parkai“ perkamoms prekėms taiko minimalius aplinkos apsaugos kriterijus, patvirtintus LR Aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. D1-508, t. y. vykdo „Žaliuosius pirkimus“.

Atliekos ir pavojingos atliekos. Tiriant VšĮ „Alytaus parkai“ veiklą išskirtos šios susidarančių atliekų rūšys: 1. Buitinės atliekos (popierius ir kartono atliekos bei kitos mišrios atliekos). Jos susidaro administracinėse patalpose ir yra išvežamos į UAB „Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras“ Takniškių sąvartyną. 2. Liuminescencinės lempos – susidarius atitinkamam kiekiui yra pristatomos į utilizavimo įmonę. 3. Autotransporto atliekos (tepalai, tepalo filtrai, tepaluoti skudurai, švino akumulatoriai, naudotos padangos). Jos taip pat pristatomos į utilizavimo įmonę. 4. Komunalinės atliekos. Tai Alytaus miesto želdynuose surenkamos atliekos. Iš jų atliekos, surinktos vykdant gėlynų priežiūrą: piktžolės, surinktos įvairios šiukšlės (popierius, buteliai ir kitos buitinės atliekos) ir parkų priežiūrą: nugenėtos šakos, nušienauta žolė, išravėtos parko takelių žolės, surinkti rudenį lapai, taip pat įvairios buitinės atliekos.

Didžiausias susidarančių atliekų kiekis – tai biologiškai skaidžios atliekos, kurios savaime suyra ir yra nepavojingos aplinkai. Jos kompostuojamos. Per metus įstaiga surenka ir išveža apie 57 tonas parkų tvarkymo metu susidariusių atliekų. Iš parkų konteinerių surenkama 323 m³ atliekų per metus (atliekų vežėjas UAB „Dzūtra“). Įstaiga kasmet pildo „Deklaraciją apie atliekų susidarymą, tvarkymą ir naudojimą. Savivaldybės atliekų tvarkymo sistema“. Iš jos matyti, kad vykdant parkų ir gėlynų priežiūrą pavojingų atliekų nesidaro.

Triukšmas ir vibracija. Triukšmas. Šienaujant vejas ir parkų šlaitus yra naudojama savaeigė žoliapjovė Kubota ir savaeigė vejapjovė KLIPO Comet S. Pjaunant ir genint medžius naudojami mechanizmai: motorinės krūmapjovės, motorinis pjūklas, motorinė aukštapjovė. Visi šie įrenginiai atliekant parkų priežiūros darbus kelia triukšmą. Vykdamas pjovimo darbus įrenginiai sukelia vietinę vibraciją, t. y. pjaunant persiduoda žmogui per rankas. Triukšmo ir vibracijos lygis įmonėje yra netikrinamas ir nematuojamas.

Darbu sauga. Darbo vietų įrengimo ir jų aplinkos reikalavimus nustato valstybiniai, įmonių standartai, valstybinės normos ir taisyklės. Pagal tai nustatyti darbo aplinkos veiksniai neturi viršyti dydžių, galinčių sukelti sveikatos sutrikimus, profesines ligas ir dirbančiam ir jau nebedirbančiam asmeniui. Leidžiama naudotis tik techniškai tvarkingas, atitinkančias saugos reikalavimus darbo priemonės. Pagrindiniai darbo santykius reglamentuojantys įstatymai – Lietuvos Respublikos konstitucijos 48 ir 49 straipsniai, LR darbo kodeksas (2003 m. sausio 1 d.), Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymas (1991 m. lapkričio 28 d.) – įtvirtinantys darbdavio pareigas bei darbuotojo teises. LR darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas (2003 m. liepos 1 d.) reglamentuoja žmonių saugą darbe – įmonėse. Kiekvienas darbuotojas turi teisę saugiai dirbti tinkamai įrengtose darbo vietose, naudoti tik techniškai tvarkingas darbo priemones.

VšĮ „Alytaus parkai“ yra įsteigta darbų saugos tarnyba. Už saugų darbą įstaigoje atsakingas direktoriaus pavaduotojas. Visi įstaigos darbuotojai yra supažindinti su saugiais darbo metodais. Tam tikslui įstaigoje yra paruoštos ir patvirtintos saugos ir sveikatos darbe instrukcijos, rengiamas įvadinis instruktazas ir instruktavimas darbo vietoje. Visi instruktazai yra registruojami šiuose instruktavimo žurnaluose : a) Darbuotojų saugos ir sveikatos įvadinių instruktavimų registracijos žurnalas; b) Darbuotojų saugos ir sveikatos instruktavimas darbo vietoje registracijos žurnalas; c) Įvadinių (bendrų) priešgaisrinės saugos instruktavimų registracijos žurnalas; d) Priešgaisrinės saugos instruktavimų darbo vietoje registracijos žurnalas; e) norminiai dokumentai – sveikatos

darbe, priešgaisrinės saugos klausimais (kopijos); f) Darbuotojų, supažindintų su darbo tvarkos taisyklėmis, registracijos žurnalas; g) nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų tyrimo dokumentai; h) Nelaimingų atsitikimų darbe, incidentų ir nelaimingų atsitikimų darbe aktų registras.

Visi įstaigoje darbo metu įvykę nelaimingi atsitikimai ir traumos yra registruojami ir tiriama teisės aktų nustatyta tvarka. VšĮ „Alytaus parkai“ per 2011 metus nelaimingų atsitikimų ir traumų nebuvo.

VšĮ „Alytaus parkai“ aplinkos apsaugos politika. Aplinkos apsaugos politika – organizacijos aukščiausios vadovybės pareiškimas dėl įmonės aplinkos apsaugos veiksmingumo, nurodant veiksmų gaires ir aplinkos apsaugos tikslus ir uždavinius. VšĮ „Alytaus parkai“, siekdama prisidėti prie aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo, pirmenybę teikia prekėms ir paslaugoms, atitinkančioms „Žaliųjų pirkimų“ kriterijus ir racionaliai naudoja gamtinius išteklius. 2011 metais VšĮ „Alytaus parkai“ įvykdytuose supaprastintuose viešuosiuose pirkimuose prekių ir paslaugų, kurioms buvo taikyti aplinkos apsaugos kriterijai, dalis sudarė 3 %. 2012 m. suplanuota „Žaliuosius pirkimus“ padidinti iki 10 %. Įstaigos vadovybė stebi, kad įstaigos apsaugos politika atitiktų jos veiklos pobūdį, apimant nuolatinio gerinimo ir taršos prevencijos išsipareigojimus. Išsipareigojimus vykdomi laikantis atitinkamų aplinkos apsaugos įstatymų, reglamentų ir kitų reikalavimų.

Kadangi VšĮ „Alytaus parkai“ yra maža įmonė, tai AVS numatytą vadovybės analizės funkcija galėtų būti perduota jos steigėjos – Alytaus miesto savivaldybės tarybos – narių grupei. Atlikus vadovybės analizę, pagrindinė įstaigos steigėja gali priimti sprendimus dėl įstaigos politikos, tikslų ar kitų AVS elementų keitimo, siekiant didesnio aplinkos apsaugos vadybos sistemos efektyvumo.

VšĮ „Alytaus parkai“ darbuotojų nuomonės dėl vykdomos veiklos poveikio aplinkai tyrimas. Darbuotojų nuomonės tyrimo rezultatai leidžia įvardyti dvi reikšmingiausias sritis: tai atliekų susidarymas bei oro tarša dyzeliniu kuru ir benzinu. Respondentų nuomone, mažiausiai reikšmingas energijos (šiluminės ir elektros energijos išteklių) suvartojimas. Atsakydami respondantai daugiausia rėmėsi veikloje sunaudojamų žaliavų (medžiagų) analize ir asmenine patirtimi.

AVS diegimas – gana sudėtingas procesas, pareikalausiantis iš įstaigos darbuotojų tam tikrų gebėjimų ir papildomo laiko šiam darbui, todėl AVS įgyvendinimas labiausiai priklauso nuo darbuotojų pastangų. Tyrimo metu respondentams buvo pateikti 7 klausimai, kuriais buvo siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę ir motyvaciją apie AVS diegimą arba nediegimą. Pirmieji trys klausimai buvo bendresnio pobūdžio, likę keturi – tiesiogiai susiję su AVS diegimu įstaigoje.

Į klausimą „Ar domitės vadybinėmis inovacijomis?“, teigiamai atsakė 18 % respondentų. 82 % respondentų vadybinėmis inovacijomis nesidomi. Į klausimą „Kokias aplinkosaugos vadybos sistemas žinote?“ – 46 % respondentų atsakė, kad žino ar yra girdėję apie ISO 14000 serijos AVS; 31 % – apie EMAS; likusieji (23 %) – apie ISO 9000 serijos vadybos sistemą. Atsakydami į klausimą: „Kokius aplinkosaugos ženklus žinote?“ – respondantai įvardino šiuos ženklus: „Europos gėlė“ (22 %); „Žydrasis angelas“ (13 %); „Šiaurės gulbė“ (13 %), tačiau net 47 % respondentų nežinojo / nesidomėjo jokiais aplinkosaugos ženklais.

Atsakydami į klausimą „Ar norėtumėte įdiegti savo įstaigoje aplinkosaugos sistemą?“ – 86 % respondentų atsakė „taip“, 12 % – „ne“, 2 % respondentų neturėjo šiuo klausimu nuomonės. Į klausimą „Kam pavestų AVS diegimą įmonėje?“ – 52 % atsakė, jog pavestų savo įstaigos darbuotojams, 20 % – kitai įmonei, likusieji nurodė bendradarbiavimą su partneriais arba konsultantais. Iš 11-os motyvų diegti AVS, respondentų buvo paprašyta pažymėti 2 svarbiausius. 30 % nurodė, kad pagerėtų įstaigos rezultatai aplinkos srityje; 19 % – žaliavų ir energijos sąnaudų taupymą, o 14 % – atliekų tvarkymo sąnaudų mažinimą. Deja, AVS diegimo niekas nesusiejo su pagerėjusiais ryšiais su visuomene. Į klausimą „Kokios svarbiausios priežastys nediegti AVS?“ – 43 % respondentų nurodė finansinių išteklių trūkumą, 38 % – informacijos apie AVS ir jos struktūrinių dalių, tokių kaip vidaus auditas, sistemos dokumentacija ir kt. – trūkumą.

Rezultatų aptarimas

Atlikus VŠĮ „Alytaus parkai“ veiklos analizę, nustatčius ir įvertinus aplinkos apsaugos aspektus, galima tvirtinti, kad aplinkos apsaugos vadybos sistema padėtų įstaigai ieškoti naujų aplinkos apsaugos problemų sprendimų būdų, modernizuoti autotransporto ūkį, diegti naujas technologines inovacijas įstaigos atliekamų darbų kokybės gerinimui. Apibendrinant darbuotojų nuomonių tyrimą galima teigti, kad nors daugelio darbuotojų bendrosios vadybos žinios yra gana ribotos, tačiau dauguma jų ne tik žino įstaigos veiklos aplinkos apsaugos problemas, bet ir pritaria jų sprendimui diegiant AVS. Tyrimo rezultatams įtakos galėjo turėjo darbuotojų priklausomumas skirtingoms socialinėms grupėms.

Įvertinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad iškelta hipotezė (Ar siūloma diegti aplinkos apsaugos vadybos sistema VŠĮ „Alytaus parkai“ padės sumažinti daromą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai?) – pasitvirtino, nes atliktas tyrimas įrodė, kad AVS padeda nustatyti aplinkos apsaugos problemas ir problemų sprendimo būdus ir suteikia galimybę įgyvendinti aplinkosauginius įsipareigojimus.

Išvados

1. Išanalizavus VŠĮ „Alytaus parkai“ aplinkos apsaugos aspektus: oro, vandens ir dirvožemio taršą, energijos ir žaliavų naudojimą, atliekų tvarkymą, triukšmą ir vibraciją, taip pat darbo saugą, galima teigti, kad didžiausią poveikį aplinkai daro oro tarša, vykdamas parkų ir rekreacinių teritorijų priežiūrą, ir dirvožemio tarša, vykdamas gėlynų priežiūrą.
2. Vertinat VŠĮ „Alytaus parkai“ aplinkosaugos aspektų reikšmingumą, konstatuota, kad reikšmingiausi rizikos veiksniai yra benzino, dyzelinio kuro ir cheminių medžiagų (trašos, kovos su augalų kenkėjais ir ligomis priemonės) poveikis aplinkai ir žmonių sveikatai.
3. VŠĮ „Alytaus parkai“ darbuotojai rūpinasi aplinka, žino apie veiklos daromą žalą aplinkai. Įstaigos darbuotojams yra aktualus poveikio aplinkai mažinimas ir aplinkos apsaugos veiksmingumo gerinimas. Dauguma jų teigiamai vertina AVS diegimą įstaigoje, tačiau daug atsargiau – tam reikalingų finansinių išteklių panaudojimą.
4. Diegiant AVS pagal ISO 14001 labai svarbu, kad įstaiga atitiktų visus aplinkos apsaugos teisinius reikalavimus, normatyvus, reglamentuojančius dokumentus. Siūloma įstaigoje peržiūrėti visus teisės aktus, reglamentus susijusius su aplinkos apsauga ir paruošti visų reikiamų AVS dokumentų projektus.

Literatūra

1. Baltrėnas P., Butkus D., Oškiniš V., Vasarevičius S., Zigmontienė A. *Aplinkos apsauga*. Vilnius, 2008.
2. Belmanė I., Dalhammar C., Arbačiauskas V. *Aplinkos apsaugos vadyba*. Kaunas, 2002.
3. Juškys A., Ruževičius J., Aplinkosaugos vadybos sistemų diegimo motyvacija ir naudingumas: Vokietijos aukštųjų mokyklų patirties studija. *Currentissueofbusiness and law*. Vol. 5. 2010. P. 1–18.
4. *Kokybės vadybos sistemos sukūrimo ir įdiegimo Klaipėdos universitete galimybių studija*. Klaipėda, 2012.
5. Lazdinis I. (sud.). *Aplinkos politika ir valdymas*. Vilnius, 2008.
6. Motiekaitytė V. Globalusis aplinkos apsaugos valdymas: mokslo idėjos ir europiečių dalyvavimas. Kn.: Mesonis G. (Atsak. red.). Regnumest: 1990 m. kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. *Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys*. Vilnius, 2010.
7. Motiekaitytė V., Jakimenko V. Охранаприроды – процесспротиворечивый / Preservation of Natureas a Contraversial process. In: Nijole Vasiljevienė and Agnė Jurčiukonytė (Eds). *Экологическая этика: сила этики для устойчивого развития*. Vilnius, 2010.
8. Staniškis J., Arbačiauskas V. *Europos Bendrijos aplinkos vadybos ir audito sistema (EMAS)*. Kaunas, 2003.
9. Toth, G., Arbačiauskas, V. *Aplinkos apsaugos veiksmingumo įvertinimas*. Kaunas, 2005.
10. Venckus, Z. *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius, 2007.

Environment Management System Implementation at Public Enterprise “Alytaus parkai“

(Received in January, 2014; Accepted in April, 2014; Available Online from 2nd of May, 2014)

Summary

This paper aims at determining the peculiarities of implementing Environmental Management System (EMS) and carrying out the performance evaluation of Public Enterprise “Alytaus parkai“ in terms of environmental protection and the significance of EMS implementation in this enterprise. The paper determines environmental aspects resulting out of activity carried out by the enterprise, as well as highlights the basic factors exerting negative impact on environment and human health. The paper presents the assessment of enterprise’s environmental aspects and risk with reference to the possibilities of bringing damage to environment, vulnerability of environment at local and regional levels, degree of effects (extent, frequency, and recurrence), and harmfulness to environment and related requirements under legal acts.

The employees (21 person) of Public Enterprise “Alytaus parkai“ were questioned by means of written questionnaire. It was determined that the majority of respondents were aware of the damage caused to environment and human health by the enterprise’s activities. The greatest part of them would prefer to have the EMS implemented; nevertheless, their evaluation of financial resources needed thereof was rather conservative.

The hypothesis, raised in this research, that efficient implementation of EMS at Public Enterprise “Alytaus parkai“ would facilitate it to reduce the impact exerted on environment and improve environment status, as well as allow to determine environmental problems and solutions thereof, and establish the possibility to satisfy environmental obligations, has been proved.